

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://www.dsshop.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek:
<http://bibliotek.dis-danmark.dk>

Danske Slægtsforskere:
<https://slaegt.dk>

Tit

Indvaanerne

i

Affens

Odense,
trykt i Iversens Bogtrykkerie

1784.

Mine ærede Venner!

Jeg har virkelig, siden jeg kom her til Byen, tænkt ofte og meget paa en Forbedring i vort Skolevæsen. Det er mig bekiendt, at man har ventet og har fordrøet noget saadant af mig; og det er upaatvivlelig en af mit Embedes vigtige Pligter, at bidrage dertil hvad jeg kan. Hidindtil har jeg i denne Henseende svævet imellem Forventelser og Rismodighed. Der ere mange lokale Hindringer her, som jeg alt for neie Kiender til, at kunne troe en saadan Forbedring let; og paa den anden Side har jeg havt et grundet Haab om, at et lidet Seminar for Skoleholdere kunde have kommet i Stand her: og da kunde jeg have ladet tilflyde Byens Ungdom mange ubestselige Fordels deraf. Mit Haab er, saavidt jeg kan vide, endnu ligesaa langt fra at blive opfyldt, som det nogensinde har været. At lade sig bestandig affrække ved Hindringer, Kiønt disse kunde være mange og store er usorvatligt.

saar har jeg arbeidet for at overvinde min Mismodighed, og tilbyder mig herved at gjøre til Sagens Fremme alt hvad der staaer i min Magt.

Der er en dobbelt Hovedsag, hvorpaa Skolevæsenets Forbedring beroer. Den første er denne: at man maatte tilveiebringe Lys, Metode og Orden i Underviisningens Materie og Maade; og den anden: at faae Forældre overtalte til at prøve og bifalde gavnlige Anstalter, isald de kan prøve dem; og hvis ikke, da at følge dem, indtil de af Erfarenhed kan skionne Fordelene af dem.

Alt det, som er nyt, misbager ofte, og det blot, fordi man enten ikke gider, eller ikke kan prøve det. Seloraadighed er tiest en Følge af Bankundighed, og mange nyttige Forslag forkastes i Verden, allene fordi de stride mod en vedtagen Tænkemaade. De Uvidendes Tal er det største paa Jorden: og jo flere af dette Slags, der i større eller mindre Selskaber af Mennesker skal give deres Stemme; jo flere Hindringer ere der at befrygte for enhver Forbedring. Det er derfor en billig Fordring af en Mand, der har Indsigter og Lyst til at virke til et Selskabs Fordeel: at han forlanger almindelig Tillid for sine Raad og Anstalter saalænge, indtil Erfarenheden sætter enhver, der vil, istand til at indsee Fordelene eller Manglerne af dem. Thi nægtes denne Tillid ham, saa kan han jo ikke engang begynde, meget mindre udrette det Gode, han havde villet. Jeg, mine Venner! kan med
god

god Fæie begiere en saadan Tillid af Dem, da den Forbindelse, vi staae i med hinanden, gjør mig Deres og vore Unges Dplysning og Forbedring uendelig vigtig, og gjør det yderst frygteligt for mig, at forsømme deri hvad jeg kunde udrette.

De skienke mig Deres Fortroelighed, saa mange iblandt Dem, som maatte savne Tid og Evne til at bedømme saa strax om mit Forslag er godt eller ikke.

Jeg fremlægger det ellers her for enhver, som kan og vil bedømme det; og jeg forbinder mig til med Kierlighed, at besvare alle de fornuftige Indvendinger, man maatte giøve derimod, naar jeg allene kan troe, at de opkastes til Forslagets større Guldkommenhed.

Det er om: at tilveiebringe Lys, Methode og Orden i Underviisningens Materie og Maade i vor Ungdoms Skole, at Planen skulde handle.

Underviisningens Materie er de Ting, som læres i Skolen, de Begger, som bruges der; og Maaden er Underviisningen selv i sin ganske Omfang.

Man har sat sig i Hovedet, at alt, hvad de Unge bør lære i Skolen, bestaaer i: at læse, skrive og regne. Læsningen kalder man Christendom, og har deri et vedtaget Kursus, hvo rigtignem Barnet skal føres, jo snarere jo bedre.

Mangfoldige Forældre bedømme Børnenes Fremgang ene og allene efter den Bog, de læse i. Er du ikke kommen i din Evangeliebog endnu? siger man: hvorlænge skal min Søn tygge paa den Katechismus? Skynd dig nu, at du kan komme i din Forklaring! o. s. v. Dette er i mange Henseender en feilende og skadelig Forestilling, som ved Forbedringen maatte rettes. Christendom, eller Religionskundskab, bliver altid af alle muelige Videnskaber den første og sidste, den store og yderst fornødne. Men der ere mange menneskelige Kundskaber, som baade ere uundgaelig fornødne for det nærværende Liv, og tilfide opvække, forbedre Gemyttet til Gudskundskab, hjælpe og styrke Fornuften til at indse og føle de Sandheder til Salighed, som den christelige Religion lærer os. Disse skalde ikke saa ganske tilfidesættes, som almindelig skeer.

Lidt Kundskab om Verden, om Mennesket, om de skabte Ting, der omringe os, burde dog de Unge undervises i; og denne Undervisning burde gaae foran Religionens høiere Sandheder.

Man bibringer velartede Børn virkelig en tidlig og uheldig Modbydelighed for Læsning, da der er slet intet i de allerførste Bøger man giver dem i Hænderne, som de kunde forstaae noget af, fornøie sig ved og have at tænke paa. De Unges Hulommelse er den eneste Ævne hos dem, man dyrker: og denne beyrdes ofte alt for meget og alt for tidlig til større Skade for Ungdommen,

end

end mange skønne og troe. Fornuften og Hjertet ligge fuldkommen stille, uden for saavidt, begge giennem Sandserne begynde at sættes i Bevægelse. Men denne Udvikelse paa egen Haand er yderst farlig for den Unge, der i sine første og bedste Aar, da Sæden til Dyd og Sædelighed skulde lægges i hans aabne Hjerte, da hans Anlæg skulde fremkaldes, boies og dannes til det Gode, voxer op saa knudret og skiev, som det for alle Vinde blottede spæde Træe, hvilket ingen velsigørende Haand nogensinde opbandt eller rygtede.

Om dette Onde kunde skrives hele Bøger. Planen viser: hvorledes man, efter Omstændigheder og Evne tænker at arbejde derimod.

3 Underviisningens Maade ere mangfoldige Feil: dog her ikke mere, end andensteds; thi alle Ungdoms Skolerne ligne hinanden næsten fuldkommen. Om de fleste af disse Feil bør man handle med Skoleholderen. Den Mand, som iblandt os beklæder dette Embede, har lovet mig al den Føielighed og Følgfomhed mod mine Raad, som jeg kunde forlange. Men meget er der dog, som vedkommer Forældrene, og som de maae finde sig i, hvis der ellers skal blive Orden i Underviisningen. Dette er: at man ikke forlanger Ting af Skoleholderen, som hverken høre til hans Bestemmelse og Pligter, ikke heller ere ham muelige, hvis han skal føre sit Embede med Frugt og Nytte. Jeg vil forklare mig tydeligere: Man sender sine smaae Børn i Skolen, for at have dem fra Haanden og vide dem paa et sikkert Sted, for-

dt man hverken har Lust eller Beilighed til at passe selv paa dem. Man tager sine Børn bort fra Skolen i Uger og Maaneder, hvorved man baade skader Børnene og fornærmer Læreren, hvilken man siden beregner Aarene og beskylde ham for Børnens slette Fremgang. Den første af disse Feil paa Forældrenes Side stifter den største Forvirrelse og Uorden i Skoleholderens Arbejde og i den mere vorne Ungdoms Forretninger. Hvad skal smaae Børn være i Skolen en heel Dag, da de vist ingen Time ere sysselsatte dem til Nytte? Skal de sline og steie? Forældre klage selv, at de blive fortumlede i Hovedet over et Par Børns Støien hjemme hos dem. Men Skoleholderen skal for to Skilling taale denne Alarm en heel Uge igiennem fra Morgen til Aften; Dette er virkelig for meget fordret. Eller skal disse Smaa sættes en heel Dag igiennem til en Bænk? Skal de ved Hug og Slag tvinges til at handle tværtimod Natur og Sundhed, da de hverken kan eller bør være stille saa længe? Skal da endelig den Mand, som burde være Ungdommens Ven og Beskytter, være nødt til at vise sig som den spæde Alders Fiende og Bussmand.

Ege saa lidet er det nyttigt eller billigt: at alle de Børn, som gaae i Skolen, skal forblive der hele Dagen. Der troer dog vel ingen, at en blandet Ungdom i al den Tid skal arbejde og lære. Langt fra: hverken kan Ungdommen taale at anstrænge sig saa længe; ikke heller kan Skoleholderen opagte dem, som han vilde. De ere hinanden virkelig i Veien, og medens een høres

spø:

spøge de andre. Der staae sommetider fem, sex omkring Læreren paa eengang: hvoraf en skal stave, en anden læse indenad, o. s. v.; imidlertid bliver der Allarm henne i en Krog: her veltes et Blækhorn, pisset har et Par hinanden i Haaret; nu læser en saa høit, som mueligt, for at døve en andens Skraal, som han nyelig kneb. Skolemeesteren maatte være heel Die og Dre, og have til Mand's Kraft, hvis han i denne Forvirring skulde holde Orden. Men han kan ikke: og der bliver altsaa ingen Orden: Uger gaae til det, som kunde læres i Timer, sikker Veiledning, passende Hielp for de Lærende, er en Unuelighed for ham; og hine have alt for overflødig Tid til at fordærve hinanden indbyrdes. Feilen er: at Alting mænges i hinanden og skal gøres paa eengang.

Man kunde tilveiebringe Lys, Methode og Orden i Underviisningen paa følgende Maade:

Vi dele, nemlig, den Ungdom her af Byen, som skal gaae i Skole, i fire Klasser. Hver af disse Klasser har sine bestemte Læretimer, i hvilke alle Børnene i Klassen, saavidt det var mueligt, havde eet og det samme Arbeide. Derved skulde vindes en tredobbelt Fordeel. 1) At Læreren, som nu havde kun een Forretning paa Gangen, kunde give denne ene Sag sin ganske Opmærksomhed, og altsaa gøre den godt. 2) At hver Klassen's Ungdom blive alle paa eengang syffelsatte, vedligeholdes i en bestandig Opmærksomhed, og altsaa lære virkelig medens de ere i Skolen. 3) At den under visse Indskrænkninger saa gavnlige Kap-

pen mellem Ungdommen da kunde have Sted, da alle lærde eet og det samme, og den mindste Uopmærksomhed eller Skidesløshed i Diablikket kunde bemærkes.

Jo mindre et Barn endnu kan lære, for medelst dets Alder, jo kortere bliver Skoletiden for det; ved dets Fremgang i Alder og Kundskab bliver det længere af Gangen holdt i Arbeide, hvilket er en naturlig og med Barnets ganske Vel passende Orden.

Forældre havde ikke behov at frygte, at deres Børn skulde lære ondt af andre; thi dertil blev der ingen Tid i Skolen: og uden Skolen kunde Forældrene selv forbyde det, ved at befale Børnene at gaae strax hjem. Klokketaget er fastsat og befieudt.

De omtalte fire Klasser og deres Læretimer blive saaledes inddelte:

I Klasse. Til den høre alle de smaae Børn, som skal lære at kiende Bogstaver, stave og læse noget. Dens Læretime er fra Klokken 10 om Formiddagen til 11. Man vil allerider, ved en Underviisningsmaade, som jeg skal vise Skoleholderen, bringe det videre i lige lang Tid med denne eene Time om Dagen, end ved at beholde Barnet hele Dagen i Skolen.

II. Klasse I denne ere de Børn, som allerede kan læse noget inden ad, og nu skulde

eves

svæ i at læse med Færdighed og Ansænd; vænnes til at tænke ved hvad de læse og udvikle deres Fornuft, og lære eet og andet uundgaaelig fornødent uden ad, o. s. v. Deres Læretimer ere fra Klokker 7 Formiddag om Sommeren, og om Vinteren fra Kl. 8 til 10.

III Klasse. Hvidhen høre de af de Unge, som begynde at skrive og regne. Deres Læretimer i dette Fag er fra Kl. 1 Eftermiddag til 3. Man vil i Hensigt til Skrivningen ikke lade det blive derved, at Børnene kan nogenlunde trække Bogstaverne, men lære dem at skrive rigtig, og concipere eller bringe deres egne Tanker paa Papiir. Det øvrige, som i denne Post ønskes og haabes, vil Erfarenheden vise. Til Regningen gives af disse Timer saa megen Tid, som Fornødenheden fordrer; men alle skrive paa eengang, og alle regne paa eengang.

IV Klasse. Saa mange af de øvrige Klassers Ungdom, som formedelst Alder og Aftadighed agtes duelige til at undervises i Religionskundskaben, høre til denne Klasse. Man vil søge at giøre det til en Flittigheds og Skikkeligheds Belønning: at blive optagen i den; og med Guds Hielp skulde Grunden til Erkiendelse og Følelse af Christendommen lægges her. Dens Underviisningstime er fra Kl. 3 Eftermiddag til 4.

Vi have endnu een Time tilovers, undtagen i de allerførteste Wintermaaneder. Denne vilde
man

man anvende som en gavnlig Forfriskelsestime baade for Læreren og Disciplene.: 2den, 3die, og 4de Klases Ungdom samlede alle i den, og da oplæste snart en og snart en anden et Stykke af en passende, uskyldig fornøielig Bog, som: korte moralske Fortællinger, Beskrivelser over et eller andet i Naturen, o. s. v. Man opmuntrede Ungdommen til at snakke om det Læste, og høre deres Tanker derom, uden ringeste Frygt for Drebrøise. Man lod dem fortælle hvad der i denne Time blev læst i Gaar eller for nogle Dage siden m. m.

Dagen begyndes af anden Klasse med en passende kort Bøn, eller et Fader vor; og endes af de tre sidste Klasser med en Bøn og et Par Vers af en Psalme, som i Forveien er saaledes forklaret, at det forståes af alle.

Dette var nu et Middel til at bringe Orden til Veie i Underviisningen, da baade Læreren og Disciplernes Arbeide var bestemt og var kun eet af Gangen. Man behøvede herved ikke at frygte, der skulde blive for megen Tid tilovers for Børnene; thi nogle af dem hørte jo til alle tre sidste Klasser, og vare da beskæftigede næsten hele Dagen: andre hørte til to Klasser, og enhver fik noget at bestille i Mellemtimerne hjemme, som han i Skolen skulde gjøre Rede for.

Forbedringen i Underviisningens Materie bestaar deri: at Ungdommen lærte sunde og gavnlige Ting for deres dobbelte Bestemmelse for den-

ne og den anden Verden. Der maatte altsaa gives dem gode og didhen sigtende Bøger i Hænderne, hvorfor der med Glæde skulde blive sørget, naar Forældre, som kunde, ikke vilde være tilbageholdne i denne allervigtigste Sag for deres Børn.

Den udvortes Sædelighed og Reenlighed blev i Skolen nære paaseet. Kyndige veed: hvor meget dette bidrager til de Unges Sundhed og Dannelse. Forældre skulde sig da selv den Agt og deres Børn den Kierlighed, at bære Omsorg for denne vigtige Post; og ingen maatte fortrøde paa, at man hienfendte strar det utoede eller ukæmmede Varn, for at faae disse Feil rettede. Især maatte de Fattige giøre deres yderste Flid for, at deres Børn vare saaledes istandsatte, at man ikke, til andres Sikkerhed, skulde være nødt til at stille dem ved Underviisningens Fordele. Vilde Gud velsigne mine didhen sigtende Bestræbelser, og vilde Forældrene selv være bœielige og selvsomme; saa kunde der maaffee findes Understøtning for dem til det Fornødne i denne Henseende.

Det er langt fra mine Tanker, at ville bidrage til Underviisningens Forbedring i vor Skole allene ved gode Raad; Nei! ogsaa i Gierningen skal jeg giøre det af al min Evne. Jeg vil anvende al den Kundskab, jeg i dette Fag kan have samlet, til at vejlede Skoleholderen, vise ham Fordele og Haandgrebene, om jeg saa maa kalde det, og selv arbejde med ham, indtil Sagen kommer i Gang. Jeg vil hjælpe til at danne ham

en Medarbejder, isald en maatte findes villig dertil, og Goddædige vilde understøtte Anlaget. Men saa er det ogsaa billigt, at man ikke fordrer Regnskab, især i Færstningen for nogen Ting af Skoleholderen, ikke tiltaler ham eller bebrejder ham det i Indretningen, som ikke maatte staa een eller anden ans; men allene henvender sig til mig.

At sætte sine Børn i Skole er en virkelig Vagt med Læreren; og bliver herefter, i Fald Forbedringen kommer istand en Vagt med mig; thi jeg agter at holde ordentlig Bog over Dagen, da ethvert Barn begynder sin Skolegang. Der skal holdes Examen i Skolen to Gange om Aaret, og da skal det offentlig nævnes: naar Barnet indgik i Skolen, eller i den og den Klasse, samt hvor ofte det har forsojnt Skolen m. v. Deraf flyder: at det kan ikke beroe paa visse Forældres Willie, at lade deres Børn uden gyldige Aarsager, afsbrude deres Skolegang og blive hjemme imellem. Ikke heller kan man tage sit Barn ud af Skolen, for at sætte det i en anden, uden man angiver Aarsagerne dertil, som da og i Protocollen skal blive anførte.

Jeg kommer nu til det, som er Hovedsagen i ethvert Forslag i Verden, og hvis Mangel kuldfæster de gavnligste Planer: Penge. Skoleholderen skal leve uden Kummer og nedbøiende Næringsforger. Der skal anskaffes nogle Bøger, nogle Forfkrivter, nogle saa Landkort og andet mere, som Tid og Omstændigheder kunde gjøre fornødne. Den fattige Ungdom skal have

have fine Bærebøger, sine Skrivematerialier omsonst. Hvorfor tager man alt dette? Guds vordet. Først vil jeg i hele Ungdommens, især de Trængendes Navn, bede enhver iblandt os, som den Almægtige har velsignet med Formue eller med anstændig Udkomme, at De vilde tegne sig for et lidet aarligt Bidrag.

Kan dette ikke være klækkeligt; saa vil jeg hånfalde vore fornemme og rige Naboer om en liden frivillig Gave, enten een for alle Gange, som Fond, eller aarlig. Endelig meente jeg, at man burde forhøje Skolelønnen for alle dem, som kunde betale den, saaledes: at man for hvert Barn i første Klasse gav 4 Skl. ugentlig, og for dem, som høre til alle de andre Klasser 8 Skl. Saa vilde jeg overlægge med Skoleholderen, hvormegter han burde have, og Overstyret stød ind i den almindelige Skolekasse. I en dertil indrettet Protocol, som var giennemdraget og forseglet af Hr. Byfogeden, som Skolens Med-Inspecteur, og mig, bleve alle Belgiereres Navne og Gaver antegnedes; og det aarlige Regnskab for alle Indtægternes Anvendelse blev af Byfogeden og tvende gode Mænd her af Byen, som man dertil kunde formaae, giennemført.

Jeg udkaster Garnet — Almagten give
 Enkke!

Dette Forslag lader jeg trykke, og gratis uddele til enhver Huusfader her i Byen, som, efterat det i Aviserne eller paa anden Maade er
 her

bekjendtgjort, vil lade det afhente hos mig. For at vide, hvad jeg har at vente, ønsker jeg, man i det seeneſte fiorten Dage eſterat man har modtaget det, vilde ſkrivlig eller mundlig, dog ſaa, at jeg maa ſkrive det mundlige Svar, erklære: om man vilde finde ſig i denne Indretning, og, om nogen vil bidrage noget dertil. Skulde man ikke ville — nu ſaa Gud være min redelige Henſigts Vidne, og antage Billien for Gierningen.

Affens, den 14de November 1784.

Steenwinkel.